

Karol Górski

ul. [REDACTED]
[REDACTED]

Poznań, 11.04.2021

Dominik Rozkrut
Prezes Głównego Urzędu Statystycznego
Aleja Niepodległości 208
00-925 Warszawa

SKARGA

NA NARUSZENIE PRAWORZĄDNOŚCI W ZWIĄZKU ZE SPOSOBEM POZYSKIWANIA DANYCH W NARODOWYM SPISIE POWSZECHNYM LUDNOŚCI I MIESZKAŃ W 2021 ROKU

Wnoszę niniejszą skargę, gdyż uważam, że sposób zbierania danych oraz rodzaj zbieranych danych w narodowym spisie powszechnym jest niezgodny z następującymi aktami prawa:

- art. 8 ust. 1 i ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
- art. 9 ust. 1 i ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
- art. 10 ust. 1 i ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

oraz:

- art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
- art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
- art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
- art. 53 ust. 1, 2 i 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

a także:

- art. 5 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r.
- art. 15 ust. 1 i ust. 3 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r.
- art. 18 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r.
- art. 28 ust. 1 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r.

w zakresie, w jakim zmusza się obywatelki i obywateli do przekazywania danych osób zamieszkujących pod tym samym adresem, co osoba dokonująca tzw. samospisu.

UZASADNIENIE

1. Działania Głównego Urzędu Statystycznego a Ustawa z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r.

Zgodnie z art. 5 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. „zakres informacji zbieranych w ramach spisu powszechnego określa załącznik nr 1 do ustawy” oraz zgodnie z art. 28. ust. 1 tej samej ustawy „osoby fizyczne przekazujące dane w ramach spisu powszechnego są obowiązane do udzielania dokładnych, wyczerpujących i zgodnych z prawdą odpowiedzi w zakresie informacji określonych w załączniku nr 1 do ustawy”. Ustawodawca wyraźnie określił więc zakres zbieranych w spisie informacji, umieszczając ich listę w załączniku do ustawy.

Załącznik nr 1 do ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. (poz. 1775) zawiera zakres informacji zbieranych w narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań. Dane, jak należy rozumieć, dotyczą zakresu informacji o osobie biorącej udział w narodowym spisie powszechnym. Tylko w dwóch miejscach załącznika wskazane są informacje, o innych osobach, które mieszkają razem z osobą wypełniającą kwestionariusz. Są to: „liczba osób w mieszkaniu” oraz „stopień pokrewieństwa z reprezentantem gospodarstwa domowego”. Nigdzie w załączniku nie wskazano, że wymagane są inne informacje o osobach zamieszkujących w tym samym gospodarstwie domowym, co osoba wypełniająca arkusz, oprócz liczby tych osób i stopnia pokrewieństwa. Wymaganie więc w formularzu podawania jakichkolwiek innych danych dotyczących tych osób jest niezgodne ze wskazanymi zapisami ustawy oraz dodatkowo z art. 15 ust. 3 Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r., który wskazuje, że „Osoba fizyczna przeprowadzająca samospis internetowy jest obowiązana do udzielenia odpowiedzi zgodnie z zasadami określonymi w art. 28 ust. 1”.

Należy tu rozważyć, czym jest „samospis”. Określenie to pojawia się kilka razy w ustawie, jednak nie jest zdefiniowane. Pojęcie to jest wprowadzone w art. 14a. ustawy, który brzmi: „Osoba fizyczna objęta spisem powszechnym w ramach spisu powszechnego przekazuje dane metodami: 1) samospisu internetowego, przeprowadzanego za pośrednictwem interaktywnej aplikacji dostępnej na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego, zwanego dalej »samospisem internetowym«. Choć ustawa nie wprowadza definicji samospisu, to ta na gruncie językowym wydaje się jasna – samospis to ‘samodzielnie dokonany spis’. Sama więc nazwa już, zakłada, że spisu dokonuje się samodzielnie (w niektórych przypadkach z rachmistrzem, co określa ustawa), a nie za pośrednictwem innych, nieuprawnionych do tego osób.

Art. 3. ustawy brzmi „Narodowym spisem powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r., zwanym dalej „spisem powszechnym”, obejmuje się: 1) osoby fizyczne stale zamieszkałe i czasowo przebywające w mieszkaniach, budynkach i innych zamieszkanym pomieszczeniach niebędących mieszkaniami”. I jeszcze: art. 15. ust. 1: „Osoba fizyczna objęta spisem powszechnym jest obowiązana przeprowadzić samospis internetowy”. Biorąc pod uwagę łącznie art. 3. art. 14a i art. 15 ust. 1 ustawy, należy zauważyć, że obowiązek samodzielnego dokonania spisu spoczywa na wszystkich osobach fizycznych stale i czasowo przebywających

w Polsce i nie ma podstaw prawnych, by w kwestionariuszu zmuszać osoby fizyczne do udzielania informacji na temat innych osób (poza wskazanymi w załączniku).

Takie rozumienie przepisów potwierdzają materiały edukacyjne rozsyłane przez dra Dominika Rozkruta, prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (załącznik). Píše on w korespondencji wyraźnie „Udział w spisie jest obowiązkowy. (...) Obowiązkową metodą jest samospis internetowy. (...) Jeżeli nie spiszą się Państwo samodzielnie, skontaktuje się z Państwem rachmistrz spisowy...”. Wyraźnie widać więc, że prezes GUS-u ma świadomość, jaki jest wprowadzony ustawą stan prawny. Nie wiadomo jednak, dlaczego nie jest on realizowany.

W tym kontekście należy jeszcze odnieść się do art. 18. ustawy, zgodnie z którym „**dane dotyczące osób nieobecnych** i osób małoletnich przekazują osoby pełnoletnie wspólnie z nimi zamieszkałe”. Trzeba tu jasno powiedzieć, że sytuacja ta dotyczy udziału w spisie z rachmistrzem. Wskazuje na to kontekst umieszczenia tego zapisu w ustawie w części dotyczącej dokonywania spisu przez rachmistrzów. Zatem należy przyjąć, że art. 18 nie ma zastosowania w dokonywanym samospisie internetowym.

2. Działania Głównego Urzędu Statystycznego a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

Sformułowana w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasada praworządności brzmi: „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”. To podstawowa zasada demokratycznego państwa prawnego. Oznacza ona bowiem, że państwo ma być rządzone prawem. Wprowadza też pośrednio zasadę legalizmu. Wprost formułuje tę zasadę z kolei art. 7 Konstytucji, który brzmi: „Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa”. Oznacza to nie tylko hierarchizację aktów prawa w Polsce, ale również fakt, że każda decyzja i każde działanie urzędów musi mieć podstawy w prawie. Jeśli jakieś działanie państwa nie ma wyraźnej postawy prawnej – jest nielegalne. Tak, jak nielegalna jest wskazywana przeze mnie forma zbierania danych w tegorocznym spisie powszechnym. Łamie ona nie tylko samą ustawę, ale też zasady praworządności określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Działania Głównego Urzędu Statystycznego łamią też inne zapisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP „wolność człowieka podlega ochronie prawnej”, a zgodnie z ust. 2 „każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje”. Działania Głównego Urzędu Statystycznego wprost łamią te przepisy, zmuszają bowiem osoby fizyczne biorące udział w spisie do podawania danych, które żadne prawo nie nakazuje im ani znać, ani tym bardziej podawać.

To nie wszystko. Taki sposób przygotowania kwestionariusza narusza inne wolności obywatelskie zagwarantowane w konstytucji – w tym wolność sumienia i wolność religijną. Artykuł 53 Konstytucji w ust. 1 gwarantuje te wolności („Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii”). I dalej w ust. 2 „Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub **prywatnie**, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo

osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują”. Wolność religii obejmuje więc m.in. prawo do zachowania wyłącznie dla siebie wszelkich informacji na temat przynależności do jakiegokolwiek wyznania religijnego lub jej braku. O ile Ustawa o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. na potrzeby statystyczne nakłada obowiązek odpowiedzi na pytanie o własne wyznanie, o tyle nie ma podstaw prawnych, by obywatele i obywatelki byli zmuszeni dzielić się z kimkolwiek innym takimi informacjami. Sposób skonstruowania kwestionariusza przez GUS zmusza obywatelki i obywateli nie tylko do pytania o tak wrażliwe informacje osoby przebywające pod tym samym adresem, ale też zmusza do ujawniania im tych informacji, co stoi w sprzeczności z Konstytucją RP i jest po prostu bezprawne.

Inną sprawą jest ust. 7 art. 53 Konstytucji RP, zgodnie z którym „nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania”, co stawia pod znakiem zapytania zgodność z prawem tego rodzaju pytania w ogóle. Trzeba tu dodać, że Konstytucja w tym punkcie nie przewiduje możliwości ograniczenia tego prawa np. w ustawie. Ustawodawca od tego prawa nie przewidział wyjątków. Należałoby więc raz jeszcze przejrzeć załącznik nr 1 do ustawy pod kątem przestrzegania ust. 7 art. 53 Konstytucji.

3. Działania Głównego Urzędu Statystycznego a Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Poniżej przywołuję jeszcze kilka zapisów z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Zmuszanie osób objętych spisem powszechnym do podawania informacji na temat innych osób objętych spisem powszechnym jest niezgodne także z międzynarodowym prawem, które Polska zobowiązała się przestrzegać.

Artykuł 8

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.
2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

Artykuł 9

Wolność myśli, sumienia i wyznania

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne.
2. Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy

bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

Artykuł 10

Wolność wyrażania opinii

1. Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsięwzięciom radiowych, telewizyjnym lub kinematograficznym.

2. Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej.

O ile prawa człowieka wynikające ze wspomnianej i przytoczonej konwencji w niektórych przypadkach mogą być ograniczone, o tyle nie dotyczy to sytuacji trwającego spisu powszechnego. A tym bardziej nie dotyczy to sytuacji, w której państwo bezprawnie próbuje nałożyć na obywateli i obywatelki obowiązek zbierania danych o osobach zamieszkujących pod tym samym adresem.

4. Podsumowanie

Jak wykazałem powyżej, działania Głównego Urzędu Statystycznego w zakresie realizacji Ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkańców w 2021 r. naruszają nie tylko szereg zapisów samej ustawy, ale też praw obywatelskich i praw człowieka gwarantowanych m.in. przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej i Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wnoszę o pilną kontrolę wskazanych naruszeń i bezzwłoczne usunięcie ich.

Z wyrazami szacunku

